

رابطه حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه قرآن و روایات

سید محمد قاضی مرعشی^۱، سکینه جمال پور^۲

^۱ هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز

^۲ کارشناسی ارشد الهیات-علوم قرآن و حدیث دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز

چکیده

اثبات تقدس حجاب و عفاف در متون دینی سبب‌ساز گسترش فرهنگ حجاب و عفاف در بین زن و مرد جامعه خواهد شد و سالم‌سازی نهادهای اجتماعی بدون توجه به حجاب و فواید آن امکان‌پذیر نیست. اهمیت شناسایی حجاب سرچشمه در ضرورت پردازش شخصیت معنوی‌زا دارد و خلأ محسوس عدم وجود الگوهای مناسب برای حجاب و عفاف سبب انتخاب الگوهای نازل حجاب در جامعه می‌شود. اصلاح هندسه‌های معرفتی در خصوص ترویج مسئله حجاب و عفاف مستلزم ارائه فواید و آثار آن است؛ چه اینکه فواید حجاب در حدی است که بدون آن فرد و جامعه دچار لغزش و آسیب جدی خواهند شد. نهادینه‌سازی فرهنگ عفاف و حجاب به‌عنوان یکی از ضرورت‌های باورهای دینی مستلزم برنامه‌ریزی صحیح در سه حوزه فرد، خانواده و جامعه است. یکی از نیازهای حقیقی و مسلم در زمینه‌های تربیتی، دینی، اخلاقی و فرهنگی، مسئله حجاب و عفاف است؛ هر چه الگوهای حجاب دارای مراتب عالی‌تر و متعالی‌تری باشند، تأثیر بیشتری بر معنویت و دین‌داری فرد و جامعه خواهند گذاشت و هر چه حجاب فردی و اجتماعی متعالی‌تر باشد، نورانیت، تقدس و حرمت اخلاقی و رشد و تعالی جامعه اسلامی بیشتر خواهد بود و هر چه خلأ در این زمینه محسوس‌تر باشد، مشکلات و آسیب‌های سلامت و رشد و امنیت فردی و اجتماعی فزون‌تر است. مسئله حجاب که از جمله احکام شریعت مقدس اسلامی است که به زنان دستور می‌دهد در برخورد با مردان نامحرم در پوشش خود حدودی را رعایت کنند و از حریم عفاف خارج نشوند. این حکم همانند سایر احکام از ملاکات و مصالح پیروی می‌کند که از جمله مهم‌ترین آن‌ها تأمین کمال و آزادی زن، امنیت زن، تحکیم خانواده، سلامت اجتماعی و آرامش روانی و از همه مهم‌تر جلب جهت و رضایت الهی است. عدم پایبندی به این حکم در جامعه اسلامی ناشی از عللی است که می‌توان به ضعف اعتقادات و باورهای دینی، جهل و ناآگاهی نسبت به احکام، غلبه داشتن روحیه راحت‌طلبی و بی‌قیدی و فرار از مسئولیت اشاره کرد.

واژگان کلیدی: حجاب، جامعه، قرآن، روایات، تعالی

مقدمه

علاوه بر خانواده، رعایت حجاب و عفاف آثار قابل توجهی در جامعه بر جای می‌گذارد، به عبارت دیگر رعایت حریم حجاب و عفاف در جامعه یکی از عوامل تضمین‌کننده سلامت آن جامعه و رشد روزافزون آن است. و تعالی عکس آن نیز صادق است، یعنی تضعیف بنیان حجاب و عفاف در جامعه، آن را به نابودی ارزش‌های انسانی و از بین رفتن تعالی اخلاقی می‌کشد.

حجاب به معنای پوشاندن بدن زن در برابر نامحرم، از احکام ضروری دین اسلام است. در ادیان الهی دیگر، از جمله آیین زرتشت، یهود و مسیحیت نیز این حکم با تفاوت‌هایی وجود دارد. یکی از نیازهای حقیقی و مسلم در زمینه‌های تربیتی، دینی، اخلاقی و فرهنگی، مسئله حجاب و عفاف است. هرچه الگوهای حجاب مراتب برتر و بالاتری داشته باشند، تأثیر بیشتری بر معنویت و دین‌داری فرد و جامعه خواهند گذاشت و هرچه حجاب فردی و اجتماعی، متعالی باشد، نورانیت، تقدس، حرمت اخلاقی و رشد و تعالی جامعه اسلامی بیشتر خواهد بود و هرچه خلأ در این زمینه محسوس‌تر باشد، مشکلات و آسیب‌های سلامت، رشد و امنیت فردی و اجتماعی فزون‌تر است. هرچند مسئله حجاب و عفاف به ظاهر یک مسئله کهن و تکراری است، ولی ابعاد نوینی دارد که با هر کلمه و هر سخنی می‌توان بعضی از این زوایا را استخراج کرد. به گفته اهل لغت، این واژه به صورت متعدی و به معنای در پرده قرار دادن به کار می‌رود. ابن‌دُرَید می‌گوید:

«حَجَبْتُ الشَّيْءَ... إِذَا سَتَرْتَهُ، وَالْحِجَابُ السَّتْرُ... إِحْتَجَبْتُ الشَّمْسُ فِي السَّحَابِ إِذَا تَسَتَّرَتْ فِيهِ: حِجَابٌ، پوششی است که روی شیء را فرامی‌گیرد و حجاب یعنی پرده... . زمانی که خورشید در ابر فرو می‌رود، عرب می‌گوید: إِحْتَجَبْتُ الشَّمْسُ فِي السَّحَابِ» (ابن‌دُرَید، ۱۹۸۷ م.: ذیل واژه حجب).

مبانی نظری

مفهوم حجاب

حجاب معانی مختلفی دارد از جمله: پرده، مقنعه، نقاب که زنان صورت خود را با آن می‌پوشانند، چادر، برقع، چادر که زنان سر تا پا را با آن می‌پوشانند. به طور کلی می‌توان گفت که حجاب به معنای پوشش است (شجاعی، ۱۳۹۱: ۱۱۱). مقصود از کلمه حجاب در مباحث مربوط به رابطه زن و مرد آن است که مانع از دیدن غیر مجاز یعنی پوشش شود، پس حجاب لازم است. اصطلاحی برای پوشش زنان «حجاب» است (مهدیزاده، ۱۳۹۵: ۲۴) استعمال کلمه در معنای پوشش به کار می‌رود و این بهتر است. «ساتر» نسبتاً جدید است، در اصطلاح فقها این واژه به معنای پرده است و همین امر برخی را به «حجاب» بودن آن برانگیخته است، زیرا معنای رایج این کلمه این است که اسلام، زن را در پشت پرده قرار داده است. و در خانه و بیرون رفتن (مطهری، ۱۳۹۵: ۳۳). مترادف واژه عربی ستر است که به معنای پوشین، پوشش، حائل، پرده، حاجب و مانع است.

خمار و جلباب

دو واژه «خمار» و «جلباب» نقش کلیدی در فهم حدود حجاب اسلامی دارند، و از آن‌ها بیشتر با عناوین «مقنعه» و «چادر» در جامعه ما یاد می‌شود. ضرورت پوشیدن خمار از آیه شریفه سوره نور استفاده می‌شود که می‌فرماید: «وليضربن بخمرهن علی جیوبهن» (نور، ۳۱). راغب ذیل واژه خمار می‌نویسد:

«خمار در اصل به معنای پوشاندن چیزی است و در اصطلاح پارچه‌ای که زن سرش را با آن می‌پوشاند اطلاق می‌شود.» در «لسان العرب» می‌خوانیم: «خمار برای زن است و آن دستاری است که زن سرش را با آن می‌پوشاند.»^۱ (ابن منظور، ۱۴۱۹: ۲۱۲).

^۱ والخمار للمرأة، و هو النصف و قيل: الخمار ما تغطي به المرأة رأسها

عفاف

عفاف به‌عنوان یک فرهنگ، راه و منش مسلمانان را تبیین می‌کند و به آن‌ها می‌آموزد که چگونه باشند و چگونه زندگی کنند. دوری از آنچه زیبا و شایسته نیست، دوری از نقشه‌ها و طمع پست. عفاف در لغت به معنای حفظ خود از ارتکاب گناه و حرام است (شجاعی، ۱۳۹۱: ۱۱).

عفاف از ریشه عفاف گرفته شده است و راغب عفاف را چنین تعریف می‌کند: «عفاف عبارت است از پیدایش حالتی برای نفس که مانع میل به نیروی جنسی بیشتر می‌شود». مزهوف: مطالبه عفاف و عفاف و خودداری از حرام. «همین مضمون در مجمع البحرین برای امتناع و در زبان عرب پرهیز از غیر حلال و زیبا آمده است. در ادبیات فارسی عفاف تا حدودی متفاوت بوده است. از نظر گویش و معنی در لغت نامه دهخدا چنین آمده است: «تقوا و تقوا، نهان، عفت، خویشتن داری» در لغت نامه فارسی آمده است که عفت به معنای: تقوا، پرهیزگاری، پاکدامنی است. حرام از حرام به خصوص شهوت حرام است، عفاف معنای عام و خاص دارد، معنای عام آن خویشتن داری در برابر هرگونه امیال افراطی و نفسانی و معنای خاص آن خویشتن داری در برابر امیال بی بند و بار جنسی است (شجاعی، ۱۳۹۱: ۱۱۱).

رابطه عفاف و حجاب

«عفاف» حالتی درونی و نفسانی است که غرایز را تعدیل و کنترل می‌کند، می‌توان گفت که «حجاب» به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابعاد حیا، کنترل و تعدیل‌گر غریزه خودنمایی و خودنمایی در زنان است. در واقع عفاف باید زبان باشد و آن حجاب نماد تفکر دینی است. در فرهنگ باشکوه عفاف، خداوند متعال از زنان می‌خواهد که ارزش خود را به‌عنوان انسان بشناسند و خود را زمین بازی بی‌انسان‌ها قرار ندهند. اجتماعی را شکل دهند. اگر بگوییم مهم‌ترین و گسترده‌ترین بحث عفاف حجاب است، غلو نکرده ایم؛ زیرا حجاب نقش بسزایی در کاهش تحریکات جنسی در جامعه دارد.

دیدگاه تفریطی

در باور رهبران دینی مسیحی و نیز برهمن‌های بودایی، می‌توان به مقامات عالی معنوی دست یافت که از تمام پیوندهای مربوط به غریزه جنسی رها باشد. برهمن‌ها حتی محبت و عشق به فرزندان را با معنویت بیگانه می‌دانند و زندگی درون خانه را اسارت و بردگی و امری کثیف و ناپاک می‌دانند و معتقدند آزاده کسی است که از خانه و خانواده چشم پوشی کند و از همه بند و بند آن رها باشد. باید به خاطر داشت که «بودا» در خطبه معروف «بنارس» به راهبان گفت: "این حقیقت شریف است، راهبان، رنج جهانی رنج است، تولد رنج است، بیماری رنج است، و مرگ رنج است، وصل شدن به آنچه دوست نداری رنج است." (شایگان، ۱۳۶۲: ۴۳).

تمایزهای فرهنگ اسلامی

با توجه به جهان بینی فرهنگ اسلامی و اصول حاکم بر آن، شایسته است به تفاوت‌های فرهنگ اسلامی اشاره شود. برای شناخت فرهنگ اسلامی و تمایز آن از سایر فرهنگ‌ها باید به این سؤال پاسخ داد که چه جنبه یا جنبه‌هایی از فرهنگ اسلامی آن را از سایر فرهنگ‌ها متمایز می‌کند؟

اولین تفاوت فرهنگ اسلامی با سایر فرهنگ‌های دینی و الهی این است که اسلام دین توحید و فرهنگ آن مظهر اصل وحدت است. توحید در همه مظاهر فرهنگ و تمدن اسلامی از فضای مسجد و خانه گرفته تا وحدت علوم مختلف دیده می‌شود (فرهنگ لغت).

اصل فلسفه حجاب

آرامش روانی

فقدان حریم زن و مرد و آزادی معاشرت بی بند و بار، احساسات و التهابات جنسی را افزایش می دهد و تقاضای رابطه جنسی را به عطش معنوی و سرمای سیری ناپذیر تبدیل می کند. گزینه جنسی، گزینه قوی و عمیق «بحر صفات» است، هر چه بیشتر اطاعت شود، سرکش تر می شود، مثل آتش، هر چه بیشتر سیر می شود، بیشتر می سوزد. اسلام برای تعدیل و رام کردن این گزینه تدابیری اندیشیده و در این زمینه برای زن و مرد وظایفی معین کرده است. وظیفه مشترکی که برای زن و مرد تجویز می شود مربوط به نگاه کردن است:

«قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم و یحفظوا فروجهم... قل للمؤمنات یغضن من ابصارهن و یحفظن فروجهن.» خلاص این دستور این است که زن و مرد نباید به یکدیگر خیره شوند، نباید چشم چرانی کننده، نباید نگاه های مملو از شهوت به یکدیگر بدوزند، نباید به قصد لذت بردن به یکدیگر نگاه کنند. یک وظیفه هم خاص زنان مقرر فرموده است و آن این است که بدن خود را از مردان بیگانه پوشیده دارند و در اجتماع به جلوه گری و دلربایی نپردازند، به هیچ وجه و هیچ صورت و با هیچ شکل و رنگ بهانه ای کاری نکنند که موجبات تحریک مردان بیگانه را فراهم کنند. روح بشر فوق العاده تحریک پذیر است. اشتباه است که گمان کنیم تحریک پذیری روح بشر محدود به حد خاصی است و از آن پس آرام می گیرد. همان طور که بشر - اعم از مرد و زن در ناحیه ثروت و مقام از تصاحب ثروت و از تملک جاه و مقام سیر نمی شود و اشباع نمی گردد، در ناحیه جنسی نیز چنین است. علت اینکه در اسلام دستور پوشش اختصاص به زنان یافته است این است که میل به خودنمایی و خود آرایی مخصوص زنان است. از نظر تصاحب قلب ها و دل ها مرد شکار است و زن شکارچی، این زن است که به حکم طبیعت خاص خود می خواهد دلبری کند و مرد دلباخته و در دام علاقه به خود اسیر سازد. لهذا انحراف تبرج و برهنگی از انحراف های مخصوص زنان است و دستور پوشش هم برابر آنان مقرر گردیده است (زیبایی نژاد و سبحانی، ۱۳۸۳: ۸۴).

استحکام پیوند خانواده

شکی نیست که هر چیزی که باعث تحکیم پیوند خانوادگی و ایجاد صمیمیت بین زوجین شود برای کانون خانواده مفید است و باید در ایجاد آن حداکثر تلاش را کرد و بالعکس هر چیزی که باعث تضعیف و دلسرد شدن رابطه زوجین شود. زندگی خانوادگی در حال حاضر مضر است و باید با آن مبارزه کرد. تخصیص لذت ها و لذت های جنسی به محیط خانواده و در چارچوب ازدواج مشروع، پیوند زن و شوهر را تقویت می کند و باعث پیوند بیشتر زوج ها با یکدیگر می شود. از منظر جامعه خانواده، فلسفه پوشش و منع موفقیت جنسی از غیر همسر قانونی این است که همسر قانونی فرد از نظر روانی عامل سعادت او تلقی شود. در حالی که در نظام آزادی موفقیت، همسر قانونی از نظر روانی رقیب، مزاحم و زندانبان محسوب می شود و در نتیجه کانون خانواده بر اساس دشمنی و نفرت است (مطهری، ۱۳۷۹: ۸۱).

خانواده بهترین محیطی است که زن و مرد در مسیر کمال دائماً یکدیگر را تسخیر می کنند. خانواده بهترین محیط برای شکل گیری شخصیت کودک است. خانواده به کودک می آموزد که چگونه ارتباط برقرار کند، هماهنگ کند، تأثیر بگذارد و تحت تأثیر قرار گیرد. خانواده بیشترین نقش را در انتقال ارزش ها به نسل آینده دارد و زیربنای سلامت اخلاقی کودک است. جایگاه والای خانواده در دیدگاه اسلامی موجب شده است که به عنوان مهم ترین پایه اجتماعی مورد توجه ویژه قرار گیرد و مصالح خانواده در مقایسه با سایر نهادها مورد حمایت ویژه قرار گیرد (زیبایی نژاد و سبحانی، ۱۳۸۳: ۸۴).

استواری اجتماع

کشیدن لذت های جنسی از محیط خانه به جامعه، نیروی کار و فعالیت های اجتماعی را تضعیف می کند. برخلاف آنچه مخالفان حجاب انتقاد کردند و گفتند:

حجاب توان نیمی از افراد جامعه را فلج می کند. رونمایی و ترویج روابط جنسی آزاد، قدرت جامعه را فلج می کند. آنچه قدرت زن را فلج می کند و استعداد های او را حبس می کند، حجاب در قالب حبس زن و محرومیت از فعالیت های فرهنگی،

اجتماعی و اقتصادی است و در اسلام چنین چیزی وجود ندارد. اسلام نمی گوید زن از خانه بیرون نرود و حق تحصیل علم و دانش را ندارد - بلکه علم و دانش را وظیفه مشترک زن و مرد دانسته است و نمی گوید. تحریم یک فعالیت اقتصادی خاص برای زنان. اسلام هرگز نمی خواهد زن بیکار بنشیند و بیکار باشد. پوشاندن بدن به استثنای صورت و کفن مانع هیچ گونه فعالیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نمی باشد. آنچه نیروی اجتماعی را فلج می کند، آلودگی محیط کار به لذت های نفسانی است.

ارزش و احترام زن

قبلاً گفتیم که مرد از نظر جسمانی قطعاً برتر از زن است. از نظر مغز و تفکر، برتری مردان حداقل قابل بحث است. زن در این دو جنبه هیچ مقاومتی در برابر مرد و قدرت ندارد، اما زن همواره برتری خود را بر مرد از طریق احساسی و قلبی ثابت کرده است. حفظ حریم خصوصی زن بین خود و مرد یکی از ابزارهای مرموزی بوده است که زن برای حفظ موقعیت و زمان خود در مقابل مرد از آن استفاده کرده است. اسلام زنان را به استفاده از این وسیله تشویق کرده است. اسلام به ویژه تأکید کرده است که هر چه زن متواضع تر، باوقارتر و پاکدامن تر باشد و خود را در معرض مرد قرار ندهد، احترام او بیشتر می شود. بعداً در تفسیر آیات سوره احزاب خواهیم دید که قرآن کریم پس از آنکه توصیف می کند زنان خود را بپوشانند می فرماید: «ذلک ادنی ان یعرفن فلا یؤذین» یعنی این کار برای اینکه به عفاف شناخته شوند معلوم شود خود را در اختیار مردان قرار نمی دهند بهتر است و در نتیجه دورباشی و حشمت آنها مانع مزاحمت افراد سبکسر می گردد (مطهری، ۱۳۷۹: ۸۷). رشد شخصیت انسانی زن در همه ابعاد و به صورت متعادل و هماهنگ مستلزم آن است که توجه از ظاهر زن و نمایش آن به سایر قابلیت ها و توانایی های او به عنوان یک انسان معطوف شود. چیزی که می توان با لباس مناسب به عنوان کارآمدترین روش و راه حل فراهم کرد و به آن دست یافت. پوشش اسلامی زمینه بروز استعدادها و توانایی های ذاتی زنان را فراهم می کند و بدین ترتیب او انسانی مرکب از استعدادها و امکانات مختلف است و نه صرفاً جسمی. و زیبایی ظاهری را افزایش می دهد (میرخدان، ۱۳۸۷: ۹۹).

حجاب و طهارت قلب

زنان مسلمانی که به خدا ایمان دارند و همیشه به یاد او هستند، هرگز خدا را فراموش نمی کنند و خدا را در همه جا شاهد و ناظر اعمال خود می دانند. لذا چنین زنانی با رعایت حجاب، خود را از چشم نامحرمات مصون می دارند. حکم حجاب که دستور الهی است و توسط رسول خدا و در قرآن بیان شده است موجب طهارت و طهارت زن و مرد می شود و این طهارت هم مربوط به روح است و هم به بدن و این دو. تأثیر متقابل بر یکدیگر دارند. حجاب علاوه بر صفای دل و روح، سلامت جسمانی افراد را نیز بهبود می بخشد. از آنجایی که رعایت نکردن حجاب معمولاً باعث تحریک جنسی افراد جامعه می شود، این تحریک جنسی گاهی باعث ایجاد روابط جنسی غیرقانونی و نامشروع و در نتیجه بروز بیماری هایی مانند ایدز می شود که یکی از خطرناک ترین بیماری های امروزی است. که بسیاری از قربانیان آن مردم را می گیرد (مهری زاده، ۱۳۸۷: ۱۵۶).

اهمیت و جایگاه حجاب در قرآن

قرآن کریم پوشش زن را نشانه عفت و پاکدامنی او دانسته و بر آن تأکید دارد. «و القواعد من النساء آلتی لایرجون نکاحاً فلیس علیهن جناح ان یضعن ثیابهن غیر متبرجات بزینة...» (سوره نور، ۶۰) همچنین قرآن رعایت حجاب از سوی زنان و دختران را نشانه پرهیزگار و تقوا پیشگی آنها می داند. «لا جناح علیهن فی آبائهن و لا ابنائهن و لا ... و اتقین الله ان الله کان علی کل شیء شهیداً» (احزاب، ۵۵) در آیه ۶۰ سوره نور حجاب و پوشش حتی برای زنان سالخورده و بی رغبت به زناشوئی مایه ی خیر و صلاح شمرده شده است. «والقواعد من النساء الاتی لایرجون نکاحاً ... و ان یتستغفن خیر لهن» (سوره نور، ۶۰)

مسئله حجاب در دو سوره از سوره‌های قرآن مطرح شده است. ابتدا این نکته به اجمال در آیه ۵۹ سوره احزاب مطرح شده است و آنگاه با تفصیل بیشتری در سوره نور آمده است:

«وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولَى الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»:

و به زنان باایمان بگو چشم‌های خود را (از نگاه هوس‌آلود) فروگیرند، و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را - جز آن مقدار که نمایان است - آشکار نمایند و (اطراف) روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود)، و زینت خود را آشکار نسازند، مگر برای شوهرانشان، یا پدرانشان، یا پدرانشان، یا پسرانشان، یا همسرانشان، یا برادرانشان، یا پسران برادرانشان، یا پسران خواهرانشان، یا زنان هم‌کیششان، یا بردگانشان [= کنیزانشان]، یا افراد سفیه که تمایلی به زن ندارند، یا کودکانی که از امور جنسی مربوط به زنان آگاه نیستند؛ و هنگام راه رفتن، پاهای خود را به زمین نزنند تا زینت پنهانشان دانسته شود (و صدای خلخال که بر پا دارند، به گوش رسد)؛ و همگی به سوی خدا بازگردید ای مؤمنان تا رستگار شوید.

«وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ»:

و زنان از کارافتاده‌ای که امید به ازدواج ندارند، گناهی بر آنان نیست که لباس‌های (رویین) خود را بر زمین بگذارند، به شرط اینکه در برابر مردم، خودآرایی نکنند و اگر خود را بیوشانند، برای آنان بهتر است؛ و خداوند شنوا و داناست.

واژه حجاب در قرآن

واژه حجاب در قرآن کریم هفت بار آمده است و معنا و مفهوم کلی آن چیزی است که مانع دیده شدن چیز دیگر می‌شود و این معنا، متناسب با معنای لغوی ذکر شده برای این واژه است. خداوند در سوره نور می‌فرماید: «ای پیامبر! به مردان مؤمن بگو چشمان خود را از شرمگاه‌های دیگران فرو بندند و شرمگاه‌های خود را نیز از دید دیگران بپوشانند. که اگر فرمانشان دهی، چنین کنند. این شیوه برای آنان پاکیزه‌تر و بالنده‌تر است و قطعاً خدا به آن چه می‌کنند، آگاه است». خداوند در آیه فوق، زنان را به بستن چشم حفظ عورت، امر کرده و از آشکار نمودن زینت، نهی می‌فرماید. علامه طباطبایی در مورد این آیه می‌فرماید: خداوند، نگاه کردن به آن چه را که از اجنبی و اجنبیه نگاه به آن حلال نیست، نهی فرموده است (صحرائی، ۱۳۹۸: ۱۷).

مفهوم حجاب و پوشش اسلامی در قرآن

(الف) «يا نساء النبي لستن كأحد من النساء إن اتقين فلا تخضعن بالقول فيطمع الذي في قلبه مرض و قلن قولاً معروفاً ليذهب عنكم الرجس أهل البيت و يطهركم تاهيراً»؛ ای همسران پیامبر شما همچون یکی از زنان معمولی نیستید اگر تقواپیشه کنید، پس به گونه‌ای هوس انگیز سخن نگویید که بیمار دلان در شما طمع کنند و سخن شایسته بگویند و در خانه‌های خود بمانید و همچون دوران جاهلیت نخستین (در میان مردم) ظاهر نشوید و نماز را بر پا دارید و زکات را بپردازید و خدا و رسولش را اطاعت کنید خداوند فقط می‌خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت دور کند و کاملاً شما را پاک سازد (مهری زاده، ۱۳۸۷: ۴۶).

پیشینه تحقیق

اشرافی و اشرافی (۱۴۰۱) در مطالعه خود بیان نمود که زنان ایرانی با انقلاب اسلامی و جنگ حیاتی دوباره یافتند. زنان ایرانی مادر، همسر و خواهر کسانی بودند که در خط مقدم از عقیده، ناموس و سرزمین خود دفاع کردند. زنان دلاور ایران اسلامی

حماسه آفرینان میدان های پشتیبانی و امداد در جبهه های جنگ و جهاد بودند که با نهایت تعهد و فداکاری و تلاش نقش خود را ایفا کردند و در این میدان سخت و طاقت فرسا موفق و سربلند بودند. و به افتخاراتشان افتخار می کنند. آن ها افزودند که جز برای زنان صدر اسلام نمی توان مثالی زد. حضور در خط مقدم جنگ، پرستاری و مداوای مجروحان جنگی، تامین وسایل رفاهی مردان جنگی و حضور فرهنگی در شهرها از مهم ترین فعالیت های بانوان در دوران دفاع مقدس بوده است. زنان حماسه های بزرگی آفریدند و چشم تاریخ را در شگفتی عجیبی فرو بردند. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی نقش فرهنگ حجاب و عفاف در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت پرداخته و بیان می کند که زنان مظهر صبر و فداکاری هستند و ویژگی های برجسته او دارای همه فضایل و فرهنگ متعالی است. نقش زنان در پاسداری، حفظ و ترویج ارزش ها، فضایل و آرمان ها همواره بیش از مردان بوده است. در نتیجه گیری راهکارهایی ارائه شده و بیان شده است که حجاب و عفاف از موضوعات مهمی است که در صورت حذف آن از جامعه، اصول و پایه های آن جامعه متزلزل شده و در نقش زنان اختلال ایجاد می شود.

آرام (۱۴۰۰) در مطالعه خود با هدف عوامل موثر بر حجاب و عفاف در جامعه و تاثیر آن از منظر قرآن و روایات بیان کرد که غایت خلقت بشر حیات طیبه و رسیدن به تقرب الهی می باشد و این امر جز از طریق سبک زندگی اسلامی میسر نمی شود و یکی از ابعاد مهم و اساسی این نوع نگرش، رعایت اصل عفاف و حجاب در بعد فردی و اجتماعی می باشد. این پژوهش با هدف بررسی جایگاه عفاف و حجاب در سبک زندگی اسلامی با روش کتابخانه ای، توصیفی و تحلیلی با استناد به آیات و روایات به بررسی این جایگاه مهم در زندگی انسان پرداخته است. نتایج نشان می دهد که سه عامل اصلی فردی، محیطی و اجتماعی در ایجاد عفاف و حجاب در جامعه مؤثر است. عوامل فردی در ۱- تقویت ایمان، ۲- پایبندی به شرع، ۳- عقلانیت و تدبیر نقش دارند. در عوامل محیطی ۱- خانواده، ۲- نقش تربیتی والدین، ۳- نحوه رفتار با فرزندان، ۴- تسهیل کننده ازدواج، ۵- آراستگی و تسلیم جنسی زن از نظر صاحب نظر و در عوامل اجتماعی، ۱- مراقبت و نظارت اجتماعی، ۲- آگاهی فرهنگی و اجتماعی مهم است.

طاهری زاده و پیری (۱۳۹۹) در مطالعه خود حجاب اسلامی به پوشش های گوناگون زنان مسلمان گفته می شود و مفهومی برآمده از قرآن کریم و فقه اسلامی و ساخت یافته در فرهنگ اسلامی که نظر به پوشش شرعی در مقابل نامحرم، به ویژه برای زنان است. حجاب گاه برگرفته از احکام شرعی و گاه مربوط به عقود اجتماع و شرایط موقعیتی فردی است. از نظر برخی از فقها حجاب یکی از احکام شرعی است و به معنای پوشاندن ضروری مو و سایر اعضای بدن به جز صورت و دو دست (و گاهی دو پا) است. توسط زنان مسلمان (تنها در صورتی که در مقابل مردانی که شرعاً حرام شمرده می شوند برده نباشند). در مورد پوشش مردان، حداقل لباس برای حفظ عورت واجب است. واجب بودن حجاب برای زنان یکی از الزامات دین اسلام است و امروزه در جوامع اسلامی رعایت حجاب به نمادی برای مسلمان بودن زن و از نیازهای واقعی در بعد دینی، تربیتی و اخلاقی تبدیل شده است. زمینه توجه به مسئله حجاب و آثار آن است و هر چه مسئله حجاب در جامعه ای با ارزش ها و درجات بالاتر باشد، تأثیر آن در معنویت اخلاقی جامعه افراد جامعه بیشتر است. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش رعایت حجاب در تربیت فرزندان از منظر قرآن و روایات انجام شده است. از اسناد-کتابخانه ای استفاده شده است که می توان از نتایج این تحقیق استفاده کرد در زمینه سلامت جامعه از منظر آیات و روایات اسلامی استفاده شده است و برخی از نتایج تحقیق عبارتند از: تامین آرامش روانی جامعه، تقویت و افزایش نیروی کار، ایجاد تمرکز و افزایش خلاقیت، افزایش اشتغال و افزایش میل به ازدواج. تحکیم بنیان خانواده، کاهش طلاق و اعتماد به سلامت روابط اجتماعی.

مولایی و صادقی نیری (۱۳۹۶) در مطالعه خود بیان کردند که حجاب در اسلام، وظیفه ای که بر عهده زن نهاده شده است که در مواجهه با نامحرم باید کیفیت خاصی از پوشیدن توسط زمرعات شود در سایه رعایت عفاف است که زن می تواند به راحتی در جامعه فعالیت کند. هر چه حجاب بیشتر باشد، در تقویت روحیه باطنی و درونی عفت، تأثیر بیشتری دارد، رابطه حجاب با شخصیت زن یک امر جدی و تفکیک ناپذیر است. زیرا ظاهر و برون هر کسی نشأت گرفته از وضعیت روحی و درونی او بوده و نشان دهنده شخصیت حقیقی اوست، هدف این مقاله بررسی دیدگاه های اسلام از منظر نظری و عملی است. در این مقاله پس از تعریف عفاف، حیا، حجاب و شخصیت، اهمیت عفاف و حجاب و رابطه آن با شخصیت، فلسفه حجاب، ارزش عفاف در

قرآن، جملاتی در مورد عفاف و حجاب، تبلور شخصیت زن، حجاب. و مسئولیت های اجتماعی، حجاب و سلامت اخلاقی جامعه، حجاب و شخصیت زن باید مورد بررسی قرار گیرد، آثار و برکات عفاف از دیگر بخش های این مقاله است. در پژوهش طی بحثی به بررسی پیامدهای بی حجابی در جامعه و آسیب شناسی جامعه بدون عفاف و راه های گسترش عفاف و حجاب در جامعه پرداخته شد.

سوالات تحقیق

سوال اصلی

۱- چه رابطه ای حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه قرآن و روایات وجود دارد؟

سوالات فرعی

۱- حجاب روی فرد و جامعه از دید قرآن و حدیث چه تاثیراتی دارد؟

۲- حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه قرآن چه رابطه ای دارند؟

۳- حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه روایات چه رابطه ای دارند؟

فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی

۱- از دیدگاه قرآن و روایات حجاب و تعالی جامعه رابطه ی مستقیمی با هم دارند.

فرضیه های فرعی

۱- حجاب روی فرد و جامعه از دید قرآن و حدیث تاثیرات مثبتی دارد

۲- حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه قرآن با یکدیگر رابطه دارند.

۳- حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه روایات و احادیث معصومین با یکدیگر رابطه دارند.

اهداف پژوهش

هدف اصلی

۱- بررسی رابطه ی حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه قرآن و روایات

اهداف فرعی

۱- بررسی تاثیرات حجاب روی فرد و جامعه از دید قرآن و حدیث

۲- بررسی رابطه ی حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه قرآن

۳- بررسی رابطه ی حجاب و تعالی جامعه از دیدگاه روایات و احادیث معصومین.

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی و تحلیلی است و در این راستا از منابعی مانند کتب، اسناد، اسناد و مقالات علوم قرآن و حدیث برای به دست آوردن داده های خام استفاده خواهد شد. و همچنین نحوه گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای بوده و با مراجعه به کتابخانه های معمولی و دیجیتالی یا الکترونیکی انجام خواهد شد.

امنیت اجتماعی، هدف اساسی و خوب حجاب

با توجه به آیات قرآن مجید، به خوبی مشخص و معین می گردد که هدف از تشریح و خوب حکم حجاب اسلامی دست یابی به تزکیه نفس، طهارت، عفت و پاکدامنی جهت استحکام و گسترش امنیت اجتماعی است.

«و إِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْئَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ»؛ چون نگاه نامحرم توسط مردان، باعث تحریک و تهییج جنسی آنان و در نتیجه منجر به فساد و ریشه کن نمودن امنیت اجتماعی می شود، خداوند در کنار دستور حجاب و پوشش بدن به بانوان، مردان را نیز امر به حجاب و پوشش چشم داده و نگاه به نامحرم را بر ایشان، حرام کرده است. چنانکه در این باره از امام رضا(ع) نقل شده است:

«حَرَّمَ النَّظَرَ إِلَى شُعُورِ النِّسَاءِ الْمَخْجُوبَاتِ بِالْأَزْوَاجِ وَ غَيْرِهِنَّ مِنَ النِّسَاءِ لِمَا فِيهِ مِنْ تَهْيِيجِ الرِّجَالِ وَ مَا يَدْعُو التَّهْيِيجَ إِلَى الْفَسَادِ وَ الدَّخُولِ فِيمَا لَا يَحِلُّ وَ لَا يَجْمَلُ»؛ نگاه به موهای زنان باحجاب ازدواج کرده و بانوان دیگر، از آن جهت حرام شده است که نگاه، مردان را برمی انگیزد و آنان را به فساد فرامی خواند در آنچه که ورود در آن نه حلال است و نه شایسته. از مجموع گفتار فوق روشن می گردد که هدف از وجوب حجاب اسلامی علاوه بر موارد مذکور، ایجاد صلاح و پیشگیری از فساد، جهت تأمین و گسترش امنیت اجتماعی است.

امنیت اجتماعی، فلسفه حقیقی وجوب حجاب

یکی از فلسفه های حقیقی وجوب حجاب، حفظ آرامش زن، مصونیت جامعه از فساد و عمق و معنا بخشیدن به امنیت اجتماعی با توسعه آن می باشد. زیرا نفس آدمی، دریایی مواج از تمایلات و خواسته های اوست که مهم ترین آن ها به خوراکی ها، امور جنسی و مال و جاه و مقام، مربوط می شود و بدون شک بالاترین خواسته های مردان، تمایل به جنس زن است. در سخنان عرفا آمده است:

«أَعْظَمُ الشَّهْوَةِ، شَهْوَةُ النِّسَاءِ»؛ بزرگ ترین خواسته های مرد، رغبت به زنان است.

ارائه زیبایی ها و مواضع بدن زن، به شهوت و طمع مردان، دامن می زند و آن ها را به یک کانون جدی خطر، مبدل می سازد که به سلب آرامش زن و امنیت اجتماعی منتهی می گردد. آنچه می تواند از این ناامنی پیشگیری کند، پوشش زن از چشمان گرسنه نامحرم است که با حجاب کامل اسلامی، عملی خواهد شد (صحرايي، ۱۳۹۸: ۱۷).

پایه های تحقق امنیت اجتماعی در سایه های حجاب بانوان

پوششی که اسلام آن را به عنوان یک حکم شرعی اعلام کرده است، یک عمل ظاهری و گسسته از عوامل و پایه ها نیست، بلکه حجاب، خیمه عفاف بانوانی است که آن را بر پایه های خود استوار نموده و باعث ترویج ارزش امنیت اجتماعی می گردند و به تحقق آن در جامعه اسلامی، کمک می نمایند. اکنون شایان ذکر است که این پایه های اساسی بیان گردد:

آثار و فواید حجاب اسلامی بر تحقق امنیت اجتماعی

آثار و فواید حجاب اسلامی بر گسترش امنیت اجتماعی، بسیار است که برخی از آن ها عبارتند از:

- ۱- ایجاد آرامش روانی بین افراد جامعه.
  - ۲- جلوگیری از تهییج و تحریک جنسی و خنثی نمودن لذاذذ نفسانی.
  - ۳- کاهش چشمگیر مفاسد فردی و اجتماعی در جامعه اسلامی.
  - ۴- حفظ و استیفای نیروی کار در سطح جامعه اسلامی.
  - ۵- حضور معنوی گرایانه زنان و مردان در محیط اجتماعی.
- اکنون به توضیح برخی از فواید مذکور می پردازیم تا اثبات گردد حجاب از لوازم جدایی ناپذیر و ابزارهای اولیه و پایه ای جهت برقراری مداوم امنیت اجتماعی است.

ایجاد آرامش روانی در افراد جامعه

نفس آدمی دریایی از خواستنی‌ها و تمایلات است. زمانی که به چیزی رغبت پیدا کند همانند دریا، توفانی می‌شود و تنها راه آرام شدن جزر و مد این دریا، رسیدن او به خواسته خویش است. لذا برای جلوگیری از چنین موقعیت مهلک و درد طاقت فرسایی، حجاب؛ داروی درمان‌کننده و موجد امنیت و صفای روحی است. همانطور که یک بانوی تازه‌مسلمان آمریکایی می‌گوید: «سلامت روح مرد و جامعه با نوع و کیفیت پوشش زنان، رابطه مستقیم و غیرقابل انکار دارد».

آثار سوء بی‌حجابی و زوال امنیت اجتماعی

بی‌حجابی یا حضور تحریک‌کننده زنان در جامعه، از آثار زیانبار اخلاقی، سیاسی، آخرتی و اجتماعی مختلفی برخوردار است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها زوال امنیت اجتماعی است. بی‌حجابی با اثرات مهلک خود که در ذیل آمده و شرح داده می‌شود، باعث از بین رفتن بنیه اعتقادی و امنیت اجتماعی بشریت می‌گردد.

نتیجه‌گیری

از دیدگاه اسلام، زن شخصیتی شایسته و رسالتی الهی دارد که می‌تواند با پیمودن مدارج کمال به مراتب عالی انسانیت بار یابد و مصداق تحقق فلسفه خلقت، یعنی جانشینی خدا گردد. زن مربی بشر است و می‌تواند با تربیت فرزند صالح، امتی را از گمراهی‌های رخسار بخشد. جایگاه والای زن می‌طلبد که این گوهر آفرینش در صدف حجاب قرار گیرد تا از سوی ارزش‌های انسانی‌اش محفوظ بماند و از سوی دیگر از گزند دستیاری‌های مردان حریص در امان بماند. فلسفه نگرانی و پوشش اشیاء، ارزش آنهاست و هر قدر افزایش یابد، درصد محافظت از آن‌ها بیشتر می‌شود، حجاب خیمه عفاف بانوان است و ایمان به خدا و ترس از آخرت از محکم‌ترین پایه‌های حجاب به شمار می‌روند. اهمیت حجاب و پوشش اسلامی تا جایی است که خداوند متعال در بسیاری از سوره‌های قرآن از آن به‌عنوان یک ضرورت یاد می‌کند و آن را حافظ انسان در برابر بسیاری از بیماری‌های جسمی و روانی می‌داند از نظر اسلام حجاب فقط اختصاص به زن ندارد بلکه نوعی پرده است که در روابط میان زن و مرد وجود دارد. در اسلام حجاب مانع گمراهی و خودنمایی و حافظ حرمت و از آداب عفت و حیا است. هدف اسلام از حجاب آن است که زن مسلمان با فراغت کامل بتواند وظایف و رسالت اساسی خویش را انجام دهد که حفظ نسل انسان، پرداختن به شئون خانه و خانه‌داری، تربیت کودک و اهمیت دادن به آن است. دین مبین اسلام حجاب را به‌عنوان عامل مهم حفظ و اعتلای شخصیت فردی و تحکیم بنیان خانوادگی و عفت و اخلاق اجتماعی بر زن واجب فرموده است و حضرت یوسف و مریم را به‌عنوان اسوه‌های عفاف و پاکی معرفی نموده است، لذا با توجه به مطالب فوق اهمیت و ضرورت حجاب معلوم خواهد شد. حجاب اسلامی عبارت است از حفظ حیای زن، اولاً با چشم فرو بستن از نگاه به نامحرم، ثانیاً پوشاندن اندام با چادر. پس حجاب در لغت به معنای مانع، پرده و پوشش آمده است ولی هر پوششی حجاب نیست بلکه آن پوششی حجاب نامیده می‌شود که از طریق پشت پرده واقع شدن صورت گیرد. در این نوشتار مراد ما از حجاب، پوشش اسلامی است و مراد از پوشش اسلامی زن، به‌عنوان یکی از احکام و جویب اسلام این است که زن هنگام معاشرت با مردان بدن خود را بپوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد. البته حجاب فقط در پوشش بدن خلاصه نمی‌شود بلکه در قرآن چندین نوع حجاب ذکر گردیده است مانند: الف) حجاب و پوشش در نگاه: «قل للمومنات یغضضن من ابصارهن، ای رسول به زنان مومن بگو تا چشمها را از نگاه ناروا بپوشانند».

ب) حجاب گفتاری زنان در مقابل نامحرم: «فلا تخضعن بالقول فیطمع الذی فی قلبه مرض، پس زنه‌ار نازک و نرم با مردان سخن نگویند، مبادا آن که دلش بیمار هوا و هوس است به طمع افتد».

ج) حجاب رفتاری زنان در مقابل نامحرم: به زنان دستور داده شده است به گونه‌ای راه نروند که با نشان دادن زینت‌های خود باعث جلب توجه نامحرم شوند «و لا یضربن بارجلهن لیعلم ما یخفین من زینتهن، و آن طور پای به زمین نکوبند که خلخال و زیور پنهان پاهایشان معلوم گردد».

رعایت حجاب و عفت و ورزی علاوه بر خانواده، در جامعه نیز اثرات قابل توجهی از خود به جای می‌گذارد، به عبارت بهتر، رعایت حریم حجاب و عفاف در جامعه، یکی از عوامل ضمانت کننده سلامت آن جامعه و رشد و تعالی روزافزون آن می‌باشد. عکس قضیه نیز صادق است، یعنی تضعیف بنیان حجاب و عفت در جامعه، آن را به سوی نابودی ارزش‌های انسانی و انهدام تعالی اخلاق سوق می‌دهد. هر اجتماعی از کنار هم قرار گرفتن خانواده‌های مختلف به وجود می‌آید. وقتی خانواده‌ها بر اثر رعایت حجاب و عفت و سایر عوامل دیگر، از فساد و گمراهی فاصله گرفته و به سمت رشد و کمال حرکت کنند، ناگزیر حرکت اجتماعی که از همین خانواده‌ها شکل گرفته است نیز به سمت کمال و بالندگی سرعت خواهد گرفت. یکی از کارکردهای مهم حجاب در حوزه اجتماعی است زیرا توجه به این مهم انسان از معاشرت‌های بی بند و بار محفوظ می‌دارد و بر تحکیم نظام خانواده افزوده و از انحلال کانون محکم زناشویی جلوگیری و امنیت اجتماعی را فراهم می‌کند. حجاب و پوشش اسلامی و به تبع آن، حفظ نظام خانواده نیز از آن رو ارزش دارند که تأمین کننده سعادت آدمی و منشأ قرب الهی هستند. در زمینه حجاب و عفاف، آیات قرآن، احادیث و روایات مختلفی برای زنان و مردان در جوامع اسلامی اشاره شده است و جایگاه رفیع زن در دین مقدس اسلام و هویتی که معمار کبیر انقلاب اسلامی ایران در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به زنان بخشید بیانگر این واقعیت مهم است. در جوامع اسلامی، بانوان باید منزلت خود را با توجه به چهارچوب وظایف خود در بخش حجاب و عفاف، اخلاق و رفتار مناسب حفظ کنند تا سلامت فردی و اجتماعی در جامعه اسلامی ایران که دارای ارزش‌های دینی و ملی است ارتقا یابد. در واقع هر فرد با اصلاح خود و خانواده، گام بزرگ و استواری در جهت اصلاح جامعه برمی‌دارد. جوامع غربی که مادیات و کسب درآمد را در دنیا اصل قرار داده و آن را سنگ محک هر چیز می‌دانند، با این ملاک هرگونه بهره‌وری از انسان و مخصوصاً جنس مؤنث را برای دست یافتن به این مقصود جایز بلکه لازم دانسته و بر همین اساس، هر آن چیزی را که مانع از هدف ایشان شود به‌نوعی محدودیت غیر صحیح تلقی می‌کنند و برای رفع آن از هیچ تلاشی فروگذار نمی‌نمایند. از نگاه آن‌ها برخی محدودیت‌ها که از سوی دین بر انسان و مخصوصاً قشر زنان در قالب واجبات و محرمات سفارش شده است، دقیقاً از همین دسته می‌باشد، لذا با آن به مقابله می‌پردازند. حجاب و رعایت عفت نیز به همین جهت در لیست سیاه آن‌ها قرار گرفته و به شدت مورد هجمه آن‌ها واقع شده است. آن‌ها معتقدند که حجاب موجب تضعیف بخش عظیمی از نیروی علمی و کاری اجتماع یعنی زنان می‌شود و این یعنی رکود و نزول در عرصه‌ی دانش و کار. ولی از نظر دین مبین اسلام، حجاب با تعریفی که از آن مطرح گردید و حریمی که در اسلام برایش تعریف شده است، نه تنها موجب تضعیف نیست، بلکه در عین سلامت جسمی و روحی بانوان محترم، باعث رشد و پیشرفت در زمینه‌های علمی و کاری جامعه نیز می‌گردد. اسلام پیش از هر چیز ظرفیت و توانایی و استعداد‌های افراد را در نظر گرفته و بر اساس آن و با توجه به نیازهای اساسی انسان و جوامع انسانی، تکالیفی را بر عهده آن‌ها نهاده و سفارشات می‌نماید و در مقابل بعضی را از برخی امور پرهیز می‌دهد. اسلام هرگز قبول ندارد که به بهانه کار بیشتر و یا کسب درآمد، کارهای سنگینی که با طبیعت بانوان از حیث روح و جسم سازگاری ندارد، به ایشان محول شود و یا بدین منظور به اماکن و محیط‌هایی راه یابند که با شأن بانوی مسلمان و سلامت روح و جان و پاک‌دامنی او در تعارض است. اسلام هرگز اجازه نمی‌دهد که شخصیت ارزشمند زنان، معرکه سوءاستفاده تشنگان قدرت و ثروت و شهوت شود.

پیشنهادها

- تقویت ایمان و اعتقاد: در زن و مرد باید باور استوار و ایمان عمیق ایجاد شود.
- سرمشق قراردادن الگوهای والا: الگوها در ساختار روحی و رفتاری نقش مهمی دارد.
- تشویق: زنان با حجاب و پاکدامن، به خصوص در مدارس و دانشگاه‌ها مورد تشویق قرار گیرند.
- ارائه برنامه‌ها و فیلم‌های مفید و آموزشی
- قائل شدن ارزش برای فرهنگ اصیل و دینی و زنان با حجاب
- ترویج فرهنگ غیرت

منابع

۱. قرآن کریم، (۱۳۸۰)، ترجمه مهدی الهی قمشه ای، تهران: گلبان.
۲. یزدانی فر، فاطمه، ال بویه، علی، (۱۳۹۵)، بررسی انواع حجاب از نگاه فقه با محوریت حضور اجتماعی زنان، اولین همایش ملی آینده پژوهی، علوم انسانی و امنیت اجتماعی.
۳. کاظمی، مهدی، (۱۳۹۳)، لزوم رعایت حجاب و عفاف توسط زنان به عنوان یک ضرورت اجتماعی، چهارمین همایش ملی اخلاق و آداب زندگی.
۴. کرم اللهی، نعمت اله، آقاسی، (۱۳۹۱)، بررسی گرایش دختران دانشجو به حجاب و بدحجابی، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۱، شماره ۲.
۵. افسری، لیلا، (۱۳۹۸)، بررسی عوامل موثر بر ارتقاء سطح حجاب و عفاف (مورد مطالعه: دانشجویان دختر دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر)، فصلنامه علوم رفتاری.
۶. دخت بهزادپور، سیمین، (۱۳۸۳)، پویایی نقش حجاب در جامعه اسلامی، نامه جامعه، شماره ۴.
۷. آرام، سلما، (۱۴۰۰)، عوامل موثر بر حجاب و عفاف در جامعه و تاثیر آن از منظر قرآن و روایات، هفتمین همایش ملی پژوهش های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران، تهران
۸. اشرافی، مرتضی و اشرافی، مجتبی، (۱۴۰۱)، جایگاه حجاب و عفاف زنان جامعه اسلامی در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، نخستین همایش ملی ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، شیراز
۹. رهنما، اکبر، علی اکبرزاده آرانی، زهرا، خاری آرانی، مجید، (۱۳۹۴)، بررسی مفهوم حجاب در متون اسلامی، جایگاه آثار و جلوه های تربیتی آن. پژوهشنامه معارف قرآنی.
۱۰. شکوری، محمد، (۱۳۹۰)، حجاب میوه عفاف است و عفاف ریشه حجاب، مجله فرهنگ دانشگاه علم و صنعت. ش ۹.
۱۱. طاهری زاده، مریم، پیری، راضیه، (۱۳۹۹)، بررسی رابطه بین حجاب و آثار و برکات آن در سلامت جامعه از منظر آیات و روایات اسلامی، هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی ایران، تهران.
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۳۸۸)، اصول کافی. تهران: دارالکتب الإسلامیه.
۱۳. طباطبائی، سید محمدحسین، (۱۳۷۰)، المیزان فی تفسیر القرآن. ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی. قم: انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۱۴. رهنما، اکبر، علی اکبرزاده آرانی، زهرا، خاری آرانی، مجید، (۱۳۹۴)، بررسی مفهوم حجاب در متون اسلامی، جایگاه آثار و جلوه های تربیتی آن، پژوهشنامه معارف قرآنی، دوره ۶، شماره ۲۲.
۱۵. قاسمی، زهرا و قاسمی، محمدرضا، (۱۳۹۴)، حجاب؛ سرمایه های گران بها و مایه عزت و قدرتمندی زنان در اجتماع، دومین همایش بین المللی مدیریت و فرهنگ توسعه، تهران.
۱۶. عمید، حسن، (۱۳۶۲)، فرهنگ فارسی عمید، چاپ هجدهم، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، تهران.
۱۷. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، (۱۴۱۲)، مفردات الفاظ القرآن، تحقیق: داودی، صفوان عدنان، «العِغْفَةُ»، دار الشامیه، دمشق، بیروت.
۱۸. نراقی، ملا احمد، (۱۳۷۷)، معراج السعاده، ص ۳۰۹، هجرت، قم، چاپ پنجم.
۱۹. تابعی، محمد علی، اکبری بورنگ، محمد، (۱۳۹۰)، سیمای حجاب و فواید آن در عقل و نقل، مجله بانوان شیعه.
۲۰. صحرايي، فرزانه، (۱۳۹۸)، حجاب و عفاف از منظر عقل و نقل، خبرگزاری بسیج.
۲۱. عزیززاده، ابراهیم، (۱۳۹۸)، حجاب و عفاف از دیدگاه قرآن، خبرگزاری بین المللی قرآن.
۲۲. طباطبایی یزدی، محمد کاظم، (۱۳۷۳)، عروۃ الوثقی. قم. کراوری.
۲۳. اغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد بن مفضل، (۱۹۹۲)، مفردات الفاظ القرآن. بیروت: دارالشامیه.
۲۴. طباطبایی، محمد حسین، (۱۳۹۸ ق)، المیزان فی تفسیر القرآن. تهران: دارالکتب الاسلامیه. ج ۱۶.
۲۵. فقی رسول، جمال محمد، (۱۳۸۳)، زن در اندیشه اسلامی، ترجمه محمود ابراهیمی، تهران، احسان.

۲۶. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد محقق، (۱۴۱۰)، *غررالحکم و درر الکلم*، مصحح: رجایی، مهدی، دارالکتاب الاسلامی، قم، چاپ دوم.
۲۷. هدایت خواه، ستار، (۱۳۷۵)، *زیور عفاف*، انتشارات فرهنگی مشهد، چاپ دوم.
۲۸. مطهری، مرتضی، (۱۳۸۷)، *مجموعه آثار*، مسئله حجاب، تهران، صدرا، نهم.
۲۹. اکبری، محمد رضا، (۱۳۷۷)، *حجاب در عصر حاضر*، انتشارات پیام عترت، چاپ چهارم.
۳۰. آمدی، عبدالواحد، (۱۳۶۶)، *غررالحکم و درر الکلم*، قم، دفتر تبلیغات اسلامی.
۳۱. فتاحی زاده، فتحیه، (۱۳۷۳)، *حجاب از دیدگاه قرآن و سنت*، انتشارات تبلیغات اسلامی، چاپ اول.
۳۲. صدوق، (۱۴۰۶)، *من لا یحضر الفقیه*، ج ۳، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، جامعه مدرسین، چاپ دوم.
۳۳. شارع پور، محمد، تقوی، سیده زینب، محمدی، مهدی، (۱۳۹۲)، *تحلیل جامعه شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب و مطالعه موردی: گرایش به حجاب در بین دانشجویان دختر دانشگاه مازندران*، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره پنجم، شماره ۳.
۳۴. شجاعی، عبدالعارف، (۱۳۹۱)، *بررسی عوامل مختلف بر فرهنگ حجاب و عفاف و ارزش های اخلاقی در دبیرستان های شهرستان گرگان*، حبل المتین، پیش شماره سوم.
۳۵. فروتن، یعقوب، (۱۳۹۲)، *بازتولید الگوهای حجاب در ایران*، مطالعات اجتماعی - روانشناختی زنان، سال ۱۱، شماره ۲.
۳۶. سلطانی رنانی، مهدی، (۱۳۹۸)، *حجاب و عفاف چگونه موجب اصلاح و رشد جامعه می شود*، مجله درس هایی از مکتب اسلام، شماره ۷.
۳۷. محمدی آشنایی، علی، (۱۳۷۰)، *مسئله حجاب*، (بی جا)، ارم، چاپ دوم.
۳۸. مصطفوی، سید جواد، (۱۳۶۹)، *حجاب و آزادی*، مجموعه سخنرانی و کنفرانس زن، (بی جا)، سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ سوم.
۳۹. مطهری، مرتضی، (۱۳۷۳)، *مسئله حجاب*، (بی جا)، صدرا، چاپ چهارم.
۴۰. کلینی، محمد بن یعقوب، (۱۳۸۱)، *فروع کافی*، قم، جاوید.
۴۱. قاضی، فاطمه؛ (۱۳۸۷)؛ *حجاب دختران؛ (حجاب اسلامی و بهداشت خانواده)* چاپ هشتم؛ قم: انتشارات گلستان ادب.
۴۲. قاسمی، زهرا، محمودیان عطاآبادی، فاضلی، عبدالعزیز، (۱۳۹۵)، *تاثیر عفاف در قدرت یابی زنان در جامعه سیاسی ایران (با تاکید بر جمهوری اسلامی ایران)*، ویژه نامه زن و جامعه.
۴۳. مرتضوی، مریم، (۱۳۹۹)، *دستورات قرآن کریم و ائمه اطهار (ع) در مورد حجاب زنان / ماجرای چادری که یهودیان را مسلمان کرد*، اخبار فرهنگی

44. Hirsch, P.M and Lounsbury, M (1997), "Ending the Family Quarrel: Toward Reconciliations of "Old" and "New" institutionalism", *American Behavioral Scientist* No. 40,